

Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve Mevsimlere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar*

Aynur ŞİMŞEK¹ Abdullah KAYA²

¹Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları AD, Diyarbakır

²Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları AD, Van

Makale Geliş ve Kabul Tarihi: 20.02.2007–28.05.2007, Sorumlu Araştırmacı: e-mail: asimsek@dicle.edu.tr

Özet: Bu çalışmanın amacı; Van ili ve çevresinde 2000-2003 yılları arasında görülen hayvan hastalıkları profilinin araştırılmasıdır. Çalışmanın materyali; bölgede hayvancılık ile ilgili faaliyet gösteren resmi ve özel kuruluşlar tarafından tutulan kayıtlardır. Çalışmada 2000 yılında 998, 2001 yılında 724, 2002 yılında 430, 2003 yılında 868 ve toplam 3020 olgu değerlendirildi. Tüm olgular hayvan türü ayrımı yapılmaksızın mevsim, yıl ve sisteme göre sınıflandırıldı. 2000-2003 yılları arasında sindirim sistemi hastalıkları %16.09, dolaşım sistemi hastalıkları %1.32, üriner sistem hastalıkları %0.66, solunum sistemi hastalıkları %10.66, sinir sistemi hastalıkları %0.36, deri hastalıkları %0.69, enfeksiyon hastalıkları %16.82, paraziter hastalıklar %13.27, metabolizma ve noksanlık hastalıkları %4.47, zehirlenme olguları %0.39, cerrahi hastalıklar %24.73 ve doğum ve jinekoloji hastalıkları %10.49 oranlarında tespit edildi. Hastalıkların 2000-2003 yılları arasında mevsimsel dağılımları incelendiğinde; Hayvanlarda bir hastalığa yakalanma riskinin %37.68 oranıyla en fazla ilkbaharda, %28.11 yaz aylarında, %17.68 kış mevsiminde ortaya çıktığı, bu arada hastalıkların görülme oranının en az sonbaharda (%16.52) ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Bu nedenle bölgede yapılacak iyileştirme çalışmalarında bu dağılımın göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı kanısına varıldı.

Anahtar Kelimeler: Hastalık, insidans, mevsim, Van.

The disease incidence and seasonal distribution seen in the region of Van and its provinces between 2000-2003

Summary: The aim of this study, the profile of animal disease determined in the city of Van and its regions between 2000-2003 years were to investigate. The materials of the present study are records made by official and civil establishment with regard to animals. 998 animals in the year 2000, 724 animals in the year 2001, 430 animals in the year 2002, 868 animal in the year 2003 and totale 3020 cases were evaluated. The most of evaluated cases were constitute records University of Yuzuncu Yil. All data were classified according to season, years and system without discriminate of animal species. 16.09% digestive system disorders, 1.32% circulatory system diseases, %0.66 urinary system diseases, 10.66% respiratory system diseases, 0.36% nervous system diseases, 0.69% skin diseases, 16.82% infectious diseases, 13.27% parasiter diseases, 4.47% metabolic and deficiency disorders, 0.39% toxication cases, 24.73% surgical disorders and 10.49 % reproductive and jinecologic diseases were determined between 2000-2003 years. When seasonal distribution of the diaeses between 2000-2003 examined, the diseases were highest in spring season as 37.68%, then it was 28.11 % in summer, 17.68% in winter and the lowest was in autumn as 16.52%. Therefore, in the protective and improvement studies above seasonal distribution of the disease believed to be useful if it taken into consideration.

Key Words: Disease, incidence, season, Van

GİRİŞ

Van ili ülkemizin hayvancılık potansiyeli bakımından önemli bir bölgesidir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Van Tarım İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şube Müdürlüğü kayıtlarına göre Van ilinde hayvan varlığı 2000 yılında 197.322 büyükbaş, 2.370.054 küçükbaş, 2001 yılında 137.610 büyükbaş, 1.376.000 küçükbaş, 2002 yılında 80.610 büyükbaş, 1.552.200 küçükbaş ve 2003 yılında ise 86.578 büyükbaş ve 1.617.500 küçükbaş şeklindedir (9). Bölge halkının büyük çoğunluğu geçimini hayvancılıktan sağlamaktadır. Van ilimizin sınır ili olması ve yörede izinli veya izinsiz hayvan hareketlerine açık olması hayvan hastalıkları ile mücadelenin güç ve maliyetinin yüksek olması nedeniyle hayvan yetiştiricileri önemli sorunlar yaşamaktadır.

Hayvancılıkta ortaya çıkan klinik ve subklinik sorunlar hayvanların türü, yetiştirilme amacı ve halkın

yetiştiricilik konusundaki eğitim düzeyi ile yakından ilişkilidir. Bölgede görülen hastalıklar bir çok etiyolojik faktörlere bağlı olarak farklı dağılım göstermektedirler.

Yine Van bölgesinde karasal iklimin hüküm sürmesi ve hayvan barınaklarının yetersizliği bu barınaklarda barındırılan koyunlarda şiddetli solunum sistemi hastalıklarının görüldüğü bildirilmektedir (22).

Van bölgesinde yerli ve kültür ırkı buzağılarda ishahin önemli bir sorun olduğu, yeni doğan buzağılardan yaklaşık %30'unun doğumdan sonra ishale yakalandığı ve bunların %3'nun tedaviye rağmen öldüğü bildirilmiştir (29).

Van bölgesinde koyunlarda sürü bazında yavru atma olgularının önemli bir bölümünün brusellozisten ileri geldiği (26), yörede yavru atan koyunlarda brusellozisin yanında camphylobakteriozisin de önemli bir enfeksiyon olduğu (27), koyun brusellozisinin yöredeki insanlar için önemli bir sorun teşkil ettiği (26) ve yöre koyunlarının atık olgularında *Salmonella abortus ovis*'ten ileri gelen

* Bu araştırma aynı adlı yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve Mevsimlere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar

abortusların da azımsanmayacak düzeyde olduğu (14) bildirilmektedir.

Bölgede yapılan çalışmalar paraziter ve protozoer hastalıkların yoğun görüldüğünü bildirmektedirler (11, 24, 25, 32, 33). Helmin enfeksiyonlarının yayılış oranları köpeklerde %60 (32) ve kedilerde %64 (11), atlarda %83.3, eşeklerde %100 (25) ve tavuklarda %52 (33) olarak bildirilmiştir. Eimeria türleri ile enfeksiyon oranı sığırlarda %52.89 (23), koyunlarda %100 (24) ve keçilerde %75.5 (19), tavuklarda %65 (33) olduğu ve bölgede coccidiozis önemli bir sorun oluşturduğu bildirilmiştir (23).

Yine yapılan çalışmalar bölge sığırlarında phthiriasis (bit) olgularına en fazla sonbahar ve kış aylarında rastlanıldığını ortaya koymuştur (20).

Kenelerle bulaşan hastalıkların Van'da genellikle yazın bölgenin en sıcak ayları olan haziran, temmuz ve ağustos aylarında görüldüğü, ancak nadir olarak nisan ve mayıs aylarında da bölgede bu hastalıklara rastlanıldığı bildirilmektedir (30).

Alkan ve ark. (7) Van ili Özalp ilçesi Dönerdere köyünde 100 baş inek üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında hipofosfateminin beslenme kaynaklı olduğunu, bölgede kış döneminin 6-7 ay gibi uzun süre devam etmesi ve buna bağlı olarak hayvancılığın mera besisinden ziyade entansif yöntemlerle yapılması sonucunda metabolizma hastalıklarında artışa neden olabileceğini bildirmişlerdir.

Sekin ve ark. (34) 1992-1997 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği'ne getirilen hasta hayvanlarda en fazla sindirim en az ise üriner sistem hastalıklarının görüldüğünü, kliniklere en fazla hasta hayvanın ilkbaharda ve mart ayında getirildiğini bildirmişlerdir.

1992-2000 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı Kliniği'ne getirilen hasta buzağlarda %6.58 oranında doğumsal anomaliye rastlanıldığı, bölge hayvancılığının genel yapısı dikkate alındığında genetik faktörlerin yanı sıra bakım ve beslemeye ilişkin problemlerin kas ve iskelet anomalilerinin gelişiminde ön plana çıktığı, bölge hayvancılığının bakım ve barındırma koşulları yönünden optimum düzeyin çok altında olduğu bildirilmiştir (12). Sığırlarda ayak hastalıklarının insidansını Alkan ve ark. (8) %26.31, Ormancı ve Belge (31) %18.73 olarak bildirmişlerdir.

Alan ve ark. (6) 1992-1997 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniği'ne getirilen hayvanlarda gebelik muayenesi dışında en fazla meme ile ilgili sorunların tespit edildiğini ve kliniklere en fazla hasta hayvanın ilkbahar mevsiminde getirildiğini bildirmişlerdir.

Bu çalışma ile bölgedeki hastalıkların genel durumunun ortaya konulması, Van ili ve çevresinde 2000-2003 yılları arasında ne tür hastalıkların görüldüğü, bu hastalıkların görülme sıklığı ve mevsimlere göre dağılımlarının incelenmesi, hastalıklarla mücadelede izlenecek yöntemlerin belirlenmesi, gerekli önlemlerin alınması ve incelenen

yıllar arasındaki Van ilinin hayvan hastalıkları profilinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın materyalini Van ili ve çevresinde 2000-2003 yılları arasında görülen hastalıklarla ilgili olarak;

1. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Van Tarım İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şube Müdürlüğü, İl Kontrol Laboratuvarı ve İstatistik Şube Müdürlüğü,

2. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Van Tarım İlçe Müdürlükleri,

3. Van ili ve çevresindeki Serbest Veteriner Hekimler,

4. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Cerrahi Anabilim Dalı, Doğum ve Jinekoloji Anabilim Dalı, Mikrobiyoloji Anabilim Dalı, Patoloji Anabilim Dalı, Zootečni Anabilim Dalı, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı, Parazitoloji Anabilim Dalı ile Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı,

5. Van Kedisi Araştırma Merkezi,

6. İl Belediye Mezbahası,

7. İlçe Belediye Mezbahaları,

8. Van Et Entegre Tesisleri'nin 2000-2003 yılları arasındaki kayıtları kullanıldı.

2000 yılında 998, 2001 yılında 724, 2002 yılında 430, 2003 yılında 868 ve toplam 3020 olgu değerlendirmeye alındı. 2000-2003 yılları arasında kayıtlardan elde edilen veriler tür ayrımı yapılmaksızın mevsim, yıl ve hastalığın yerleştiği sisteme göre sınıflandırıldı. Meme ile ilgili tüm sorunlar doğum ve jinekoloji hastalıkları içerisinde, sığırların operasyon gerektiren reticuloperitonitis travmatika ve omasum konstipasyonu gibi hastalıkları sindirim sistemi hastalıkları içerisinde incelendi, hastalıkların insidansları tablo halinde sunuldu.

BULGULAR

2000 yılında sindirim sistemi hastalıklarının %17.63, dolaşım sistemi hastalıklarının %0.70, üriner sistem hastalıklarının %0.70, solunum sistemi hastalıklarının %7.21, sinir sistemi hastalıklarının %0.10, deri hastalıklarının %0.40, enfeksiyon hastalıklarının %19.33, paraziter hastalıkların %14.12, metabolizma ve noksanlık hastalıklarının %4.10, zehirlenmelerin %0.60, cerrahi hastalıkların %23.94 ve doğum ve jinekoloji hastalıklarının ise %11.12 oranlarında görüldüğü tespit edildi.

2001 yılında sindirim sistemi hastalıklarının %19.75, dolaşım sistemi hastalıklarının %1.79, üriner sistem hastalıklarının %0.55, solunum sistemi hastalıklarının %11.32, sinir sistemi hastalıklarının %0.41, deri hastalıklarının %0.96, enfeksiyon hastalıklarının %9.25, paraziter hastalıkların %0.13, metabolizma ve noksanlık hastalıklarının %7.59, zehirlenmelerin %0.55, cerrahi hastalıkların %27.07 ve doğum ve jinekoloji hastalıklarının ise %7.59 oranlarında görüldüğü tespit edildi.

2002 yılında sindirim sistemi hastalıklarının %15.34, dolaşım sistemi hastalıklarının %0.23, üriner sistem hastalıklarının %0.46, solunum sistemi hastalıklarının %10.46, sinir sistemi hastalıklarının %0.23, deri

hastalıklarının %0.46, enfeksiyon hastalıklarının %12.55, paraziter hastalıkların %14.65, metabolizma ve noksanlık hastalıklarının %2.79, zehirlenmelerin %0.00, cerrahi hastalıkların %26.74 ve doğum ve jinekoloji hastalıklarının ise %16.04 oranlarında görüldüğü tespit edildi.

2003 yılında sindirim sistemi hastalıklarının %11.63, dolaşım sistemi hastalıklarının %2.18, üriner

sistem hastalıklarının %0.80, solunum sistemi hastalıklarının %14.17, sinir sistemi hastalıklarının %0.69, deri hastalıklarının %0.92, enfeksiyon hastalıklarının %22.35, paraziter hastalıkların %11.75, metabolizma ve noksanlık hastalıklarının %3.11, zehirlenmelerin %0.23, cerrahi hastalıkların %22.69 ve doğum ve jinekoloji hastalıklarının ise %9.44 oranlarında görüldüğü tespit edildi.

Tablo 1. Van ili ve çevresinde 2000-2003 yılları arasında görülen hastalıkların insidansı ve mevsimlere göre dağılımı

HASTALIKLAR	MEVSİMLER									
	İLKBAHAR		YAZ		SONBAHAR		KIŞ		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sindirim sistemi hastalıkları	191	39.30	96	19.75	108	22.22	91	18.72	486	16.09
Dolaşım sistemi hastalıkları	9	22.50	8	20	8	20	15	37.50	40	1.32
Üriner sistem hastalıkları	8	40	6	30	1	5	5	25	20	0.66
Solunum sistemi hastalıkları	126	39.13	73	22.67	76	23.60	47	14.59	322	10.66
Sinir sistemi hastalıkları	6	54.54	2	18.18	2	18.18	1	9.09	11	0.36
Deri hastalıkları	6	28.57	4	19.04	6	28.57	5	23.80	21	0.69
Enfeksiyon hastalıkları	162	31.88	221	43.50	58	11.41	67	13.18	508	16.82
Paraziter hastalıklar	128	31.92	167	41.64	66	16.45	40	9.97	401	13.27
Metabolizma ve noksanlık hastalıkları	78	57.77	22	16.29	8	5.92	27	20	135	4.47
Zehirlenmeler	4	33.33	2	16.66	2	16.66	4	33.33	12	0.39
Cerrahi hastalıklar	293	39.22	194	25.97	124	16.59	136	18.20	747	24.73
Doğ. ve jinekoloji hastalıkları	127	40.06	54	17.03	40	12.61	96	30.28	317	10.49
Genel Toplam	1138	37.68	849	28.11	499	16.52	534	17.68	3020	100

Sonuçların mevsimsel dağılımı incelendiğinde; sindirim sistemi hastalıkları (%39.30), üriner sistem hastalıkları (%40), solunum sistemi hastalıkları (%39.13), sinir sistemi hastalıkları (%54.54), metabolizma ve noksanlık hastalıkları (%57.77), cerrahi hastalıklar (%39.22) ile doğum ve jinekoloji hastalıkları (%40.06) en çok ilkbahar mevsiminde görülürken, dolaşım sistemi hastalıkları kış (%37.50) mevsiminde, enfeksiyon hastalıkları (%43.50) ve paraziter hastalıkların (%41.64) yaz mevsiminde yoğun görüldüğü belirlendi.

Genel olarak tüm hastalıkların 2000-2003 yılları arasında mevsimsel insidansları incelendiğinde; hastalıkların %37.68 oranıyla en fazla ilkbahar mevsiminde yoğunlaştığı, yaz mevsiminde %28.11, kış mevsiminde %17.68 olduğu ve hastalıkların insidanslarının en düşük olarak da sonbahar mevsiminde (%16.52) görüldüğü saptandı (Tablo 1).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Van ve çevresinde kış mevsimi 6-7 ay kadar uzun sürmekte ve hayvanlar bu süre içerisinde kapalı ortamlarda barındırılmakta, yaz mevsiminde ise bölgede mera hayvancılığı yapılmaktadır. Kış mevsiminin uzun sürmesi ve hayvanların mera

besisinden uzak kalmaları metabolizma ve noksanlık hastalıklarından ayak hastalıklarına kadar birçok önemli sorunu da beraberinde getirmektedir.

Bölgede yapılan hayvancılıkta yeterli ve dengeli beslemenin yapılmadığı, barınakların hijyenik olmadığı, ektoparaziter ve endoparaziter mücadele ile bakteriyel ve viral hastalıklara karşı koruyucu aşulamaların zamanında yapılmadığı veya yetersiz yapıldığı bildirilmektedir (3, 13, 31, 34).

Mevcut çalışmada 2000 yılında sindirim sistemi hastalıkları %17.63, dolaşım sistemi hastalıkları %0.70, üriner sistem hastalıkları %0.70, solunum sistemi hastalıkları %7.21, sinir sistemi hastalıkları %0.10 ve deri hastalıkları %0.40 oranında bulundu. 2001 yılında bu hastalıkların oranları sırasıyla %19.75, %1.79, %0.55, %11.32, %0.41, %0.96 olarak tespit edilirken, 2002 yılında %15.34, %0.23, %0.46, %10.46, %0.23, %0.46 şeklinde ve 2003 yılında ise %11.63, %2.18, %0.80, %14.17, %0.69, %0.92 olarak bulundu. Toplamda ise bu hastalıkların oranları %16.09, %1.32, %0.66, %10.66, %0.36 ve %0.69 şeklinde tespit edildi (Tablo 1).

Sindirim sistemi, üriner sistem, solunum sistemi ve sinir sistemi hastalıklarının insidansı sırasıyla %39.3, %40, %39.13 ve %54.54 oranlarıyla ilkbahar mevsiminde, dolaşım sistemi hastalıklarının %37.50 oranında kış

Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve Mevsimlere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar

mevsiminde ve deri hastalıklarının ise ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde %28.57 oranıyla diğer mevsimlere göre daha yoğun olduğu saptandı. Hastalıkların genellikle ilkbahar mevsiminde insidanslarının daha yüksek bulunması doğumların bu mevsimde yoğunlaşması, mevsim değişikliği ile havadaki rutubet oranının artması, beslenme yetersizliği ve hayvanların meraya çıkmasıyla birlikte ani rasyon değişikliklerinin olmasına bağlanabilir.

Sindirim sistemi hastalıklarının dolaşım, üriner, solunum ve sinir sistemi hastalıkları ile deri hastalıklarından daha fazla görülmesi araştırmacıların (34, 40) bulgularıyla uyum içindedir. Dolaşım sistemi, solunum sistemi, sinir sistemi ve deri hastalıklarının görülme oranının aynı araştırmacıların bildirdiği değerlerden farklı olduğu görüldü. Bu durum; mevcut çalışmanın bütün Van çevresini kapsamasından, cerrahi hastalıklar ile doğum ve jinekoloji hastalıklarının da içine alacak şekilde daha geniş kapsamlı olmasından ve sınıflandırmanın farklı olarak yapılmasından kaynaklanmış olabilir. Üriner sistem hastalıklarının görülme oranı ise Sekin ve ark. (34)'nın bildirdiği değerlerle uyumludur.

Enfeksiyon hastalıkları %16.82 oranıyla ikinci sırada olduğu ve en fazla yaz mevsiminde (%43.50) görüldüğü ve bütün hastalıklar içerisinde önemli bir yer kaplayarak özellikle ilkbahar ve yaz mevsimlerinde bölge hayvancılığı için ciddi bir sorun olduğu kanısına varıldı. Bu sonuç bölgede enfeksiyon hastalıklarının insidanslarını bildiren çeşitli literatürlerle (1, 5, 14, 26, 27, 35, 36) paralellik arz ederken, Yılmaz ve ark. (40)'larının çalışmalarıyla uyumlu olmadığı saptandı. Bu farklılığın araştırmanın sadece kedi ve köpeklerde yapılmayıp tüm hayvanlarda ve bütün hastalıkların değerlendirilmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Bölgede ektoparazitlerle bulaşan hastalıkların ilkbahar ve yaz mevsiminde daha yoğun görüldüğü bildirilmektedir (3, 20, 37). Bu çalışmada %13.27 oranında parazitler hastalıklar ile karşılaşıldığı, bunun %41.64'ünün yaz mevsiminde görüldüğü ve bunu ilkbahar mevsiminin (%31.92) izlediği tespit edildi. Paraziter hastalıkların insidanslarının bu mevsimlerde yüksek bulunmasının nedeni olarak; hayvanların bu mevsimlerde meraya çıkması ve merasında çeşitli parazitlerle enfekte olmalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Mevcut çalışmanın bölgede çeşitli parazitler hastalıkların yoğunluğunu bildiren çalışmalarla (2, 4, 10, 11, 13, 15-18, 25, 32, 38, 39) paralellik arz ettiği ve Yılmaz ve ark. (40)'nın bildirdiği gibi tüm sistem hastalıkları içerisinde parazitler hastalıklarının insidansının küçümsenmeyecek düzeyde olduğu görüldü.

Sekin ve ark. (34) çalışmalarında metabolizma ve noksanlık hastalıklarının %3.7 oranında bulmuşlardır. Bu çalışmada metabolizma ve noksanlık hastalıklarının oranı %4.47 şeklinde ve ilkbahar mevsiminde (%57.77) diğer mevsimlere göre fazla saptandı. Bu durum bölgede kış mevsiminin uzun sürmesi ve hayvanların mera besisinden uzak kalmaları ile yetersiz

ve dengesiz beslenmesinden kaynaklanmış olabileceği kanaatine varıldı.

Sekin ve ark. (34) zehirlenme olgularını %2.2 oranında tespit ettiklerini bildirmişlerdir. Bu çalışmada %0.39 oranında zehirlenme olgusu tespit edildi. Sekin ve ark. (34)'larının bulgularıyla yapılan kıyaslamada zehirlenme olgularında azalma olduğu görülmektedir.

Van bölgesinde yapılan çeşitli cerrahi araştırmalar (21, 28) bazı hastalıkların sonbahar ve kış mevsimlerinde daha yoğun görüldüğünü bildirmişlerdir. Mevcut çalışmada cerrahi hastalıkların insidansı %24.73 olarak diğer hastalıklardan daha fazla olduğu ve %39.22 oranıyla ilkbahar mevsiminde daha yoğun görüldüğü tespit edildi. Bu hastalıkların ilkbahar mevsiminde daha yoğun görülmesi araştırmanın tüm cerrahi hastalıkları ve bütün hayvan türlerini kapsamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Alan ve ark. (6) 1992-1997 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniği'ne intikal eden hastalıkların oranını mastitiste %14.83, meme ile ilgili diğer bozukluklar %7.87, metritislerde %3.75, güç doğum %3.1, abortus %3, retensio secundinarum %2.75, uterus enfeksiyonları %2.5, ve prolapsus vagina %1.7 şeklinde belirlediklerini ve kliniğe getirilen hayvan sayısının ilkbahar mevsiminde diğer mevsimlere göre daha fazla olduğunu bildirmişlerdir.

Bu çalışmada doğum ve jinekoloji hastalıklarının insidansı %10.49 olarak saptandı. İlkbahar mevsiminde %40.06 ve kış mevsiminde %30.28 oranında görülen bu hastalıkların insidansı diğer mevsimlere göre daha yüksek tespit edildi. Hastalıkların ilkbahar mevsiminde daha yoğun görülmesi araştırmacının (6) bulgularıyla paralellik arz etmektedir. Bunun bölgede doğumların daha yoğun olarak ilkbahar mevsiminde görülmesiyle ilgili olduğu kanısına varıldı.

Sonuç olarak; Van ili ve çevresinde 2000-2003 yılları arasında görülen hastalıkların insidansı, sindirim sistemi hastalıkları %16.09, dolaşım sistemi hastalıkları %1.32, üriner sistem hastalıkları %0.66, solunum sistemi hastalıkları %10.66, sinir sistemi hastalıkları %0.36, deri hastalıkları %0.69, enfeksiyon hastalıkları %16.82, parazitler hastalıkları %13.27, metabolizma ve noksanlık hastalıkları %4.47, zehirlenme olguları %0.39, cerrahi hastalıklar %24.73 ve doğum ve jinekoloji hastalıkları %10.49 olarak tespit edildi.

Mevsimler baz alınarak tüm hastalıkların 2000-2003 yılları arasında insidansları incelendiğinde; hastalıkların %37.68 oranıyla en fazla ilkbahar mevsiminde yoğunlaştığı, yaz mevsiminde %28.11, kış mevsiminde %17.68 olduğu ve hastalıkların insidanslarının en düşük olarak da sonbahar mevsiminde (%16.52) görüldüğü saptandı.

Van ili ve çevresinde hayvan hastalıkları ile ilgili kayıt sisteminin çok yetersiz olduğu, serbest çalışan Veteriner Hekimlerin %90'ının kayıt tutmadıkları, hayvan sağlığı ve hayvancılıkla ilgili diğer kurumların düzenli hastalık kaydı tutmadıkları, bölgede kaçak hayvan hareketlerinin bazı hastalıkların insidansını arttırdığı, bölgede yapılacak tedavi, korunma, iyileştirme ve eğitim çalışmalarında, mevsim ve hastalık dağılımının göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı kanısına varıldı.

KAYNAKLAR

1. Ağaoğlu ZT (1990): Van ve Yöresinde 1980-1989 Yılları Arasında Görülen Bazı Enfeksiyon Hastalıklarının Genel Analizi. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 1, (1): 32-41.
2. Ağaoğlu ZT, Akgül Y, Ceylan E, Akkan HA (2000): Van Yöresi Köpeklerinde *Dirofilaria immitis*'in Yaygınlığı. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (2): 41-43.
3. Akdemir C, Biçek K, Değer S (2000): Van ve Yöresi Koyun ve Keçilerinde Bit (Phthiraptera) Enfestasyonları. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (1): 5-7.
4. Akkan HA, Tütüncü M, Karaca M, Çiftçi İH, Yüksek N, Ağaoğlu ZT (2001): Van Yöresinde Atlarda *Toxoplasma gondii*'nin Seroprevalansı. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 12, (1-2): 43-44.
5. Aksakal A (2003): Bazı Kanatlıların Dışkılarında *Salmonella* Türlerinin Varlığı ve Yaygınlığı ile Antibiyotiklere Duyarlılıkları. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 14, (1): 95-101.
6. Alan M, Taşal İ, Konuş R, Şendağ S, Çetin Y (1997): Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniği'ne Gelen Olguların Genel Bir Analizi. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 8, (1-2): 107-112.
7. Alkan İ, Akgül Y, Ağaoğlu ZT, Bildik A, Yur F (1992): Van ili Dönerdere Köyündeki İneklerde Hipokalsemi ve Hipofosfatemi Üzerine Çalışmalar. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 3, (1-2): 147-153.
8. Alkan İ, Boynukara B, Genççelep M (1993): Van ve Yöresinde Sığır Ayak Hastalıklarının Yayılışı, Nedenleri ve Sağaltımı Üzerine Bir Araştırma. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 4, (1-2): 87-95.
9. Anonim (2004): Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Van Tarım İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şube Müdürlüğü kayıtları.
10. Ayaz E, Değer S, Gül A, Yüksek N (2001): Van Kedilerinde Helmintlerin Yayılışı ve Halk Sağlığı Yönünden Önemi. Türkiye Parazitoloji Dergisi. 25, (2): 166-169.
11. Bazencir N (2002): Van Kedilerinin Endoparazitleri ve Halk Sağlığı Yönünden Önemi, YYÜ. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Parazitoloji Anabilim Yüksek Lisans Tezi, Van.
12. Belge A, Gönenci R, Selçukbiricik H, Ormancı S (2000): Buzağılarda Doğumsal Anomali Olguları. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (2): 23-26.
13. Biçek K, Akdemir C, Değer S (2000): Van ve Yöresi Sığırlarında Bit (Phthiraptera) Enfestasyonları. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (1): 8-10.
14. Boynukara B, Akgül Y, Gürtürk K, İcen H, Aksakal A, Sancak YC, Gülyüz F (1995): Van ve Yöresinde Yavru Atan ve Mezbahada Kesilen Koyunların Kan Serumlarında *Salmonella abortus ovis* Antikorlarının Aranması. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 1, 54-57.
15. Değer S, Akgül Y (1991): Van İli Bardakçı Köyünde Koyunlarda Bulunan Endoparazitlerin Epidemiyolojisi. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 2, (1-2): 11-22.
16. Değer S, Ayaz E, Gül A, Biçek K, Eraslan E (2001): Van yöresinde kesilen sığır, koyun ve keçilerde hidatidozum yayılışı, YYÜ Sağ Bil Derg, 7, 1-2, 37-40.
17. Değer S, Biçek K, Gül A, Eraslan E (2001): Van Yöresi Buzağı ve Danalarında *Eimeria* Türlerinin Yaygınlığı. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 7, (1-2): 69-72.
18. Değer S, Biçek K, Gül A, Eraslan E (2001): Van Yöresinde Koyun Keçi ve Sığırlarda *Cysticercosis tenuicollis*'in Yaygınlığı. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 7, (1-2): 95-97.
19. Değer S, Gül A, Ayaz E, Biçek K (2003): The Prevalence of *Eimeria* Species in Goats in Van. Turk. J. Vet. Anim. Sci. 27, 439-442.
20. Değer S, Taşçı S, Akgül Y, Alkan İ (1994): Van ve Yöresinde Evcil Hayvanlarda Ektoparaziter Dermatitler, YYÜ. Vet. Fak. Derg. 5, (1-2): 155-161.
21. Düz E, Bakır B (2000): Van ve Yöresinde Aktinomikoz ve Aktinobasillozum İnsidans, Patogenezis ve Sağaltımı Üzerine Karşılaştırmalı Çalışmalar. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 6, (1-2): 101-113.
22. Genççelep M, Aslan L, Tütüncü M, Bakır B, Karaca M (2001): Koyunlarda Akciğer Hastalıklarının Tanısında Direkt Radyografi ve Bronkografi Bulgularının Değerlendirilmesi. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 12, (1-2): 10-14.
23. Gül A, Biçek K, Değer S (2000): Van Belediye Mezbahası'nda Kesimi Yapılan Sığırlarda Bulunan *Eimeria* Türleri ve Bunların Yayılış Oranları. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (2): 12-14.
24. Gül A, Değer S (2002): Van Yöresi Koyunlarında Bulunan *Eimeria* Türleri ve Bunların Prevalansı. Turk. J. Vet. Anim. Sci. 26, 859-864.
25. Gül A, Değer S, Ayaz E (2003): Türkiye'nin Farklı İllerinde Dışkı Muayenesine Göre Tektürnaklılarda Bulunan Helmint Türleri ve Yayılışı. Turk. J. Vet. Anim. Sci. 27, 195-199.
26. Gürtürk K, Aksakal A, Baydaş B (1995): Van ve Yöresinde Yavru Atan Koyunlarda Brusellozis Üzerine Etiyolojik ve Serolojik İncelemeler. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 2, 13-15.
27. Gürtürk K, Solmaz H, Ekin İH, Aksakal A, Gülhan T (2000): Van ve Yöresinde Yavru Atan Koyunlarda Bakteriolojik ve Serolojik İncelemeler. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 11, (2): 19-22.
28. İzci C (1998): Sığır Ayak Hastalıkları, Sarısen Ofset, Bursa.
29. Kaya A, Akgül Y, Boynukara B, Çabalar M, (2003): Neonatal Buzağı İshallerinde Etiyolojik Faktörler ve Florfenikolün Terapötik Etkinliğinin Araştırılması. Bültendif Veteriner Bülten, 20, 6-12.
30. Keleş İ, Değer S, Altuğ N, Karaca M, Akdemir C (2001): Tick-borne Diseases in Cattle: Clinical and Haematological Findings, Diagnosis, Treatment, Seasonal Distribution, Breed, Sex and Age Factors and Transmitters of Diseases. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 12, (1-2): 26-32.
31. Ormancı S, Belge A (2001): Van ve Yöresinde Süt Sığırlarında Ayak Hastalıklarının Nedenleri, Dağılımı ve Sağaltımı Üzerine Çalışmalar. YYÜ. Sağ. Bil. Derg. 7, (1-2): 139-145.
32. Orhun R (2002): Van Yöresi Köpeklerinde Bulunan Endoparazitler ve Halk Sağlığı Yönünden Önemi. YYÜ. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Parazitoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van.

Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve Mevsimlere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar

33. Oruç Ö (2003): Van Yöresinde Kanatlılarda Paraziter Fauna Tespiti. YYÜ. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Parazitoloji Anabilim Yüksek Lisans Tezi, Van.

34. Sekin S, Voyvoda H, Ağaoğlu ZT, Karaca M (1996): Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği'ne Van ve Çevresinden 1992-1997 Yılları Arası Getirilen Hayvanlarda Saptanan Hastalıkların Genel Analizi. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 7, (2): 106-109.

35. Solmaz H, Akkan HA, Tütüncü M, Karaca M, Ekin İH, Kutlu İ (2002): Van ve Yöresinde Atlarda Listeriozisin Seroprevalansı. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 13, (1-2): 62-63.

36. Solmaz H, Tütüncü M, Akkan HA, Aksakal A, Gülhan T, Boynukara B (2004): Brucellosis in Horses Around Van, Turkey. İnd. Vet. J. 81, 748-749.

37. Taşçı S, Değer S, Akgül Y (1994): Van ve Yöresinde Hypodermosis. YYÜ. Vet. Fak. Derg. 5, (1-2): 143-153.

38. Taşçı S, Topçu A (1989): Van Yöresi Sığırlarında Bulunan Bit (Anoplura ve Mallophaga) Türleri. AÜ. Vet. Fak. Derg. 36, (3): 527-539.

39. Toparlak M, Gül Y (1988): Van İli Belediye Mezbahası'nda Kesilen Keçilerde Karaciğer Trematod Enfeksiyonları. AÜ. Vet. Fak. Derg. 35, (2-3): 412-417.

40. Yılmaz Z, Kennerman E, Şentürk S, Temizel M, Aytuğ N (2002): Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Küçük Hayvan Kliniği'ne Getirilen Kedi ve Köpeklerin Değerlendirilmesi (1990-2000). Uludağ. Univ. J. Fac. Vet. Med. 21, 23-31.